

TMS 39 Çerçevesinde Bir Finansal Araç Olarak Tahviller

Fahri AYÇİÇEK*

ÖZET

Türkiye Muhasebe Standartlarında tahviller; yatırımcı işletme açısından “finansal varlıklar”, çıkarıcı işletme açısından “finansal borçlar” grubunda sınıflandırılmışlardır. Tahviller; finansal varlık olarak “Vadeye Kadar Elde Tutulacak Yatırımlar”, finansal borç olarak ise “İtfa Edilmiş Maliyetinden Ölçülen Finansal Borçlar” olarak tanımlanmışlardır. Finansal araçlar ilk ölçümlemede gerçeğe uygun değerleriyle sonraki ölçümlerinde ise etkin faiz yöntemiyle itfa edilmiş maliyet değerleriyle ölçülmektedirler.

Tahvillerin sonraki ölçümlerinde, tahvillerden beklenen nakit akışları etkin faiz yöntemi kullanılarak iskonto edilmekte ve tahviller mali tablolarında değerlendirilme günündeki değerleriyle temsil edilmektedirler. Ayrıca tahvillerden kaynaklanan faizlerde ilişkili oldukları döneme etkin faiz yöntemi esas alınarak dağıtılmaktadırlar.

Bu çalışmada tahvillerin nasıl ölçüleceği ve muhasebeleştirileceği esasları tartışılmış ve Türkiye Muhasebe Standartları ile Türk vergi mevzuatı uygulamaları arasındaki farklar analiz edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: TMS 39, Vadeye Kadar Elde Tutulacak Yatırımlar, Tahvil Değerleme

Jel Sınıflandırması: M40, C29

Bonds As A Financial Instrument Within The Framework Of IAS 39

ABSTRACT

In Turkish Accounting Standards, in terms of investor enterprise bonds are classified as financial assets, and in terms of issued enterprise it is classified as financial liabilities. As a financial asset, bonds are defined “held to maturity”, as a financial liability, bonds are defined “measured at amortized cost”. Financial tools are measured their fair values at the initial measurement, and are measured at amortized cost by effective interest method at the subsequent measurement

In the subsequent measurement of bonds, expected cash flows are discounted by using effective interest method and bonds are represented by their worthies at the valuation date. Thus, interests are distributed over the period on the basis of effective interest method

In this study, It is discussed the principles of how bonds are measured and recorded, and analyzed the differences between Turkish Accounting Standards and tax practices used in Turkey.

Key Words: TMS 39, Held To Maturity, Bonds Valuation

Jel Classification: M40, C29

* Öğr.Gör. Dr. Fahri Ayçiçek, Fatih Üniversitesi, İstanbul Meslek Yüksek Okulu

1. Giriş

Türkiye Muhasebe Standartlarında temel ölçüt gerçeğe uygun değer ölçüsüdür. Tarihi maliyet dışında kullanılan diğer ölçütler esas olarak gerçeğe uygun değeri ortaya koymaya yönelik ölçütlerdir. Böylece finansal tablolarda varlık ve yükümlülüklerin cari piyasa değerleriyle temsil edilmesi sağlanmış olmaktadır. TMS 39 Finansal Araçlar Standardı finansal araçları dört başlık altında toplamış ve bu sınıflandırmayı işletmenin inisiyatifine bırakmıştır. Ayrıca bu başlıklar altında sınıflandırılan varlık ve yükümlülüklerin ölçülenmesinde farklı ölçütler uygulamıştır. Bu açıdan sınıflandırmanın subjektiflik içerdiği söylenebilir.

2. Finansal Araçlar

Finansal araç, bir işletmenin finansal varlıklarında ve diğerinin sermayesinde veya yükümlülüklerinde artışa yol açan sözleşme demektir.[Tiffin, 2004] Finansal araçlar Türkiye Muhasebe Standartlarında; finansal varlıklar ve finansal borçlar olarak ikiye ayrılmaktadır.

Finansal varlıklar; (a) Gerçeğe uygun değer farkı kâr veya zarara yansıtılan finansal varlıklar(ticari amaçlı), (b) Vadeye kadar elde tutulacak yatırımlar, (c) Satılmaya hazır finansal varlıklar ve (d) Kredi ve alacaklar olarak sınıflandırılırlar.

Finansal varlıklar; temelde alacak hakkı veren tahviller, ortaklık hakkı veren hisse senetleri ve bunların karışımından ortaya çıkan türlerdir ve aşağıdaki gibi tanımlanabilirler: [Kurt, 2004]

Alım-satım amaçlı menkul kıymetler, kısa vadede fiyat hareketlerinden kâr sağlama amacıyla edinilen varlıklardır. Vadeye kadar elde tutulacak yatırımlar, işletmenin vadeye kadar satmama amacıyla elinde tuttuğu tahvillerdir. Satışa hazır menkul kıymetler ise, vadesi belirsiz ve her an elden çıkarılabilecek menkul kıymetlerdir.

Mevcut hesap planındaki 110 no'lu hisse senetleri hesabı alım satım amaçlı finansal varlık tanımlamasına girerken, 111 ve 112 no'lu tahvil hesapları vadeleri ve alınış amacına bağlı olarak bu üç gruba da girebilmektedir.[Akdoğan ve Sevilengül, 2007]

Finansal borçlar, ise (a) gerçeğe uygun değer farkı kâr veya zarara yansıtılan finansal borçlar(alım satım amacıyla yüklenilmiş veya ilk muhasebeleştirilmede bu sınıfta yer almış finansal borçlar), (b) İtfa edilmiş maliyetinden ölçülen finansal borçlar, olarak sınıflandırılırlar.

Finansal araçlar standardında farklı ölçümleme modelleri kullanılmıştır.

Burada altı çizilecek husus, değerlendirme ölçüsünü yönetimin belirlemesidir. Örneğin vadeye kadar elde tutulacak varlıkların bu sınıfta raporlanmalarının sebebi, işletmenin niyetinin bu yönde olması ve vadeye kadar elde tutacak gücünün bulunmasıdır. Oysaki; ticari amaçlı elde tutulan finansal araçlar, işletmenin yakın tarihte satma niyetinin olmasından dolayı bu grupta raporlanırlar.[Nobes, 2005]

3. Paranın Zaman Değeri ve Bugünkü Değer Kavramı

Paranın zaman değeri, parasal bir tutarın belirli bir faiz oranından gelecek bir tarihteki değeridir. Gelecekteki değer aşağıdaki gibi hesaplanır:

Gelecekteki Değer(GD): Bugünkü Değer(BD)+[Bugünkü Değer(BD)xFaiz Oranı(r)], Buna göre 100 TL'nin yıllık %12 faiz oranı üzerinden iki yıl sonraki değeri; $100 \text{ TL} \times (1+0.12)^2$: 125,44 TL'dir.

Bugünkü değer ise, parasal bir tutarın gelecekteki değerinin bilinmesi durumunda, bugünkü değerinin hesaplanması sonucu bulunan değerdir. Bugünkü değer aşağıdaki gibi hesaplanır:

Bugünkü Değer(BD): Gelecekteki Değer(GD) x $[1/(1+r)^n]$

n'in süre ve r'nin faiz oranını temsil ettiği $1/(1+r)^n$ formülü bugünkü değer veya iskonto faktörünü ifade etmektedir. Bu manada % 12 yıllık faiz oranından iki yıl sonraki 125,44 TL'nin bugünkü değeri(BD): $125,44 \text{ TL} \times [1/(1+0.12)^2]$: 100 TL olarak hesaplanır. [Chambers, 2005] Bazı finansal araçların vade sonundaki değerlerinin dışında vadeye kadar geçen süreler içinde ara dönem ödemeleri de söz konusu olmaktadır. Bu durumda ara dönem ödemelerinin de bugünkü değerinin hesaplanması gerekir. Örneğin [David, Britton ve Jorissen, 2005] 3 yıl vadeli olarak ihraç edilen ve yıllık olarak 60 TL kupon ödemesi bulunan ve nominal değeri 1.000 TL olan bir tahvilin birinci yıl sonunda getirisi 60 TL, ikinci yılın sonundaki getirisi 60 TL ve üçüncü yılın sonundaki getirisi de 1.060 TL'dir. Tahvilin iskonto faiz oranı, r:10.02 olması durumunda tahvilin bugünkü değeri:

$[60/(1+0.1002)^1]+[60/(1+0.1002)^2]+ [1.060/(1+0.1002)^3]$: 900TL'dir.

4. Etkin Faiz Yöntemi ve Etkin Faiz Oranı

Standartta etkin faiz yöntemi; "finansal varlık veya borcun (veya bir finansal varlık veya borç grubunun) itfa edilmiş maliyetlerinin hesaplanması ve ilgili faiz gelir veya giderlerinin ilişkili olduğu döneme dağıtılması yöntemi", etkin faiz oranı ise "finansal aracın beklenen ömrü boyunca veya uygun olması durumunda daha kısa bir zaman dilimi süresince yapılacak gelecekteki tahmini nakit ödeme ve tahsilatlarını tam olarak ilgili finansal varlık veya borcun net defter değerine

indirgeyen oran" şeklinde tanımlanmıştır. (TMS 39, paragraf 9)

Etkin faiz oranı, alacağın doğduğu andaki fiyatını tahsil edilecek tarihteki fiyatına eşitleyen faiz oranı, yani bileşik faize göre iç iskonto oranıdır.[Marşap, 2006] Etkin faiz oranı finans matematiğinde efektif faiz oranı olarak bilinir.[Dinç, 2008] Efektif faiz oranı aşağıdaki gibi formüle edilebilir:

$$(1 + re) = [1 + r/n]^n$$

Formülde efektif faiz oranını, re , nominal faiz oranını, r , yıl içindeki dönem sayısını, n , sembolize etmektedir. Örneğin nominal faiz oranının yıllık % 12 olduğu durumda 1 TL'nin aylık dönemler için efektif faiz oranı;

$$(1 + re) = [1 + 0.12/12]^{12} = \% 12,68' \text{ dir.} [Kolb \text{ ve Rodriguez, 1996}]$$

Nominal faiz ile efektif faiz arasındaki fark, efektif faizin daha kısa dönemlere ilişkin olarak hesaplanabilmesidir.[Kıyılar, 2000] Dönem aralıkları küçüldükçe efektif faiz oranı artmaktadır. Örneğin nominal faiz oranı'nın % 7.75 olduğu durumda 1 TL'nin yıl sonunda alacağı değer 1.0775 TL'dir. Aynı faiz oranında dönemlerin 6 aylık olarak belirlenmesi durumunda, birinci 6 ayın sonunda faiz oranı, $\% 7.75/2 = \% 3.3875$ ve 1 TL'nin 6. ayın sonundaki getirisi ile beraber aldığı değer 1.03875 TL olacaktır. 1.03875 TL'nin ikinci 6 ayın sonundaki değeri ise, $1.03875 \text{ TL} \times \% 3.3875 = 1.079 \text{ TL}$ 'dir. Buradan yola çıkarak efektif faiz oranının, % 7.9 TL olduğu anlaşılabilir. Dönemler 4'er aylık olarak düşünülseydi, bu durumda birinci dönemin sonunda faiz oranı, $\% 7.75/4 = \% 1.938$, buna bağlı olarak 1 TL'nin 4. ayın sonunda ulaşacağı değer, 1.01938 TL ve 3. dönemin sonunda efektif faiz oranı, % 7.978 olarak hesaplanacaktı. Dönemler aylık olarak düşünülseydi, 12 ayın sonunda, efektif faiz, % 8.031 olarak hesaplanacaktı. [David, Britton ve Jorissen, 2005].

5. İtfa Edilmiş Maliyet

Standartta itfa edilmiş maliyet, "finansal varlık veya finansal borcun ilk muhasebeleştirilmesi sırasında ölçülen değerinden anapara geri ödemeleri düşüldükten, anılan ilk tutar ile vadedeki tutar arasındaki farkın etkin faiz yöntemi kullanılarak hesaplanan birikmiş itfa payı düşüldükten veya eklendikten ve değer düşüklüğü ya da tahsil edilememe durumuna ilişkin her türlü indirimin yapılmasından(doğrudan doğruya veya bir karşılık hesabı kullanılarak) sonra geriye kalan tutar" biçiminde tarif edilmiştir. (TMS 39, paragraf 9)

Standartta tanımlandığı biçimiyle itfa edilmiş maliyet, etkin(efektif) faiz kullanılarak bir parasal tutarın gelecekteki değerinin bugünkü değerine eşitlenmesidir. Örneğin, etkin faiz oranının % 12,89 olarak hesaplandığı bir satış işleminde, 30 Ocak ve 30 Şubat tarihlerinde tahsil edilecek 6.233 TL tutarındaki iki

taksitin, 31.12 tarihindeki iskonto edilmiş maliyetleri aşağıdaki gibi hesaplanır:
[Dinç, 2008]

Ocak 30 taksiti: $6.233/(1+0,1289)^{1/12}$

: 6.170 TL

Şubat 28 taksiti: $6.233/(1+0,1289)^{2/12}$

: 6.108 TL

Toplam :12.278 TL

6. Finansal Varlık Olarak Tahvil

Tahvil anonim ortaklıkların veya devletin borç para sağlamak amacıyla çıkardığı vadeleri 1 yıldan uzun olan sabit veya değişken faizli borçlanma aracıdır.

Türkiye Muhasebe Standartlarında vadeye kadar elde tutulacak yatırımlar sınıfında yer alan tahviller, işletmenin beklediği vade gelmeden vade içerisindeki fiyat değişikliklerine rağmen, elden çıkarmaya niyetli olmadığı finansal araçlardır.[Mirza, Hlolt ve Orrell, 2006]

6.1. İlk Muhasebeleştirme

Türkiye Muhasebe Standartlarında vadeye kadar elde tutulacak yatırımların ilk ölçümlenmelerinde edinme maliyetlerinin gerçeğe uygun değeri esas alınır. İlk ölçümlemeden sonraki ölçümlenmelerde vadeye kadar elde tutulacak yatırımlar itfa edilmiş maliyet bedelleriyle değerlendirilir.[Tokay, Deran ve Aktaş, 2005]

İlk muhasebeleştirmede gerçeğe uygun değer işlem fiyatıdır. Vadeye kadar elde tutulacak yatırımların edinilmesiyle doğrudan ilişkili giderler maliyete eklenir.(TFRS 9, paragraf 5.1)

Edinme sırasında, yatırımın maliyeti içerisinde bulunan tahakkuk etmiş ancak tahsil edilmemiş getiriler, yatırım gerçekleştirildikten sonra tahsil edildiğinde, yatırım öncesi döneme düşen kısım gelir olarak kaydedilmeyip maliyetten düşülmelidir.[Akdoğan, 1999] TMS 18 Hasılat Standardı uyarınca da hasılat olarak finansal tablolara yansıtılacak kısım, yalnızca edinim sonrasında ait kısımdır.(TMS 18, paragraf 12)

6.2. Muhasebeleştirme Sonrası Ölçüm

Sabit vadeleri bulunan finansal araçlar etkin faiz oranı kullanılarak bulunan iskonto edilmiş değerleri ile değerlendirilir.[Kurt, 2004] Etkin faiz yöntemi kullanılarak hesaplanan faizler, kâr veya zararda muhasebeleştirilir.(TMS 39,

paragraf 55b)

Vadeye kadar elde tutulacak varlık olarak sınıflandırılan bir sabit getirili kıymetin dönem sonunda oluşan borsa fiyatı değerlemeye esas alınmaz, sadece varlığın sağladığı faiz gelirleri gelir tablosunda raporlanır. [Örten, Kaval ve Karapınar, 2007]

7. Finansal Borç Olarak Tahvil

Bir finansal borçlanma aracı olarak çıkarılan tahviller işletmelerin fon temini bakımından çıkardıkları ve uzun vadeli fon sağlayan finansman araçlarıdır.

Standart tahvilleri gerçeğe uygun değer farkı kâr veya zarara yansıtılan finansal borçlar kategorisine sokulamayan finansal borçlar sınıfına dahil etmiştir. [Mirza, Hlolt ve Orrell, 2006]

7.1. İlk Muhasebeleştirme

İtfa edilmiş maliyetinden ölçülen finansal borçlar, ilk muhasebeleştirilmeleri sırasında gerçeğe uygun değerlerinden ölçülürler. Finansal borçların ilk muhasebeleştirmesinde, ilgili finansal borçların ihracı ile doğrudan ilişkilendirilebilen işlem maliyetleri bunların gerçeğe uygun değerlerinden düşülür. (TMS 39, paragraf 43)

7.2. Muhasebeleştirme Sonrası Ölçüm

Standart, ilk muhasebeleştirmenin ardından gerçeğe uygun değer farkı kâr veya zarara yansıtılan finansal borçlar dışında kalan her türlü finansal borcun, etkin faiz yöntemiyle hesaplanan itfa edilmiş maliyetinden ölçüleceğini belirtmektedir.(TMS 39, paragraf 47) İtfa edilmiş maliyetinden gösterilen finansal borçlar açısından itfa işlemi nedeniyle ortaya çıkan kazanç veya kayıp, kâr ya da zararda muhasebeleştirilir.(TMS 39, paragraf 56)

8. VUK Açısından Tahviller

8.1. Varlık Olarak Tahviller

VUK'a göre hisse senetleri ile fon portföyünün en az % 51'i Türkiye'de kurulmuş bulunan şirketlerin hisse senetlerinden oluşan yatırım fonu katılma belgeleri alış bedeliyle, bunlar dışında kalan her türlü menkul kıymet borsa rayici ile değerlendirilir. Bu sebeple tahviller borsa rayiciyle değerlendirilir. Borsada işlem görmeyen (borsa rayici olmayan) tahviller alış bedeline işlemiş faiz eklenerek değerlendirilir.[Sevilengül, 2002]

8.2. Yükümlülük Olarak Tahviller

VUK'nun 266. maddesinde tahvillerin itibari değerle değerlendirileceği belirtilmiştir. Bununla beraber VUK'nda tahvil ihraç farklarının ne şekilde işleme tabi tutulacağı açıklanmamıştır.

Tahviller itibari değerinden daha düşük bir bedelle satıldığında değerlendirme itibari değerle yapılır.[Ataman, 2005]

9. Uygulama

İşletme 01 Ocak 2005 tarihinde 01 Ocak 2010 vadeli, nominal değeri 60.000 TL, yıllık dönemlerde kupon ödemeli ve nominal faiz oranı % 10 olan devlet tahvilini 53.600 TL'ye satın almış ayrıca 60 TL işlem maliyeti ödemiş ise tahvile ait iskonto tutarları , tahvilin dönem sonlarındaki değerinin hesaplandığı iskonto tablosu ve ilgili tarihlerde yapılacak kayıt işlemleri aşağıdaki gibi olacaktır:

Etkin faiz oranı:

$$53.660 \text{ TL: } [6.000 \text{ TL} / (1+i)^1] + [6.000 \text{ TL} / (1+i)^2] + [6.000 \text{ TL} / (1+i)^3] + [6.000 \text{ TL} / (1+i)^4] + [66.000 \text{ TL} / (1+i)^5],$$

Bu şekilde bir hesaplamanın zorluk içerdiği açıktır. Ayrıca tahmini değerler kullanarak “enterpolasyon” yolu ile de hesaplayarak tahvilin etkin faiz oranı bulunabilir. Bununla birlikte bu tür hesaplamalar Excel programı yardımıyla aşağıdaki gibi kolayca yapılabilmektedir:

	-53.660	
31.12.05	6.000	
31.12.06	6.000	
31.12.07	6.000	
31.12.08	6.000	
31.12.10	66.000	
	IRR	%13

Etkin faizin % 13 olarak hesaplandığı tahvile ait iskonto edilmiş bugünkü değer tutarları bir iskonto itfa tablosu yardımıyla aşağıdaki gibi hesaplanabilir:

Tablo 1: Tahvil İskonto İtfa Tablosu

(Yıllar)	Nakit Olarak Tahsil Edilecek Faizler (a)	Faiz Gelirleri (b)	İskonto İtfa Tutarları (c)	Tahvilin Taşıdığı Değer (d)
	60.000x%10	(E)x%13	(B-A)	
01.01.05				53.660
31.12.05	6.000	6.976	976	54.636
31.12.06	6.000	7.103	1.103	55.739
31.12.07	6.000	7.246	1.246	56.985
31.12.08	6.000	7.408	1.408	58.393
31.12.09	6.000	7.6□7	1.607	60.00□
	30.000	36.340	6.340	

^a 60.000 TL x 0.10

^b 53.660 TL x 0.13: 6.976 TL

^c 6.976 TL - 6.000 TL

^d 53.660 TL + 976 TL

Kaynak: Donald E. Kieso, Jerry J. Weygandt, Terry D. Warfield, **Intermediate Accounting**, Wiley, 2004, s. 279

Tabloda görüldüğü gibi (d) sütununda dönem sonlarında tahvilin iskontolu değeri yer almaktadır. Etkin faiz esas alınarak dönemlere ilişkin faiz gelirleri tahvilin iskontolu değeri üzerinden (b) sütununda hesaplanmıştır. (31.12.2005 dönemine ait tahvil faizi 53.660TL x 0,13: 6.976 TL). Böylece etkin faizle iskonto edilmiş tahvil maliyeti üzerinden 2005, 2006, 2007, 2008 ve 2009 yıllarına ilişkin olarak hesaplanan tahvil faizleri sırasıyla; 976 TL, 1.103 TL, 1.246 TL, 1.408 ve 1.607 TL'dir.

Tahvil ile ilgili işlemler aşağıdaki gibi muhasebeleştirilmelidir:

İlk Muhasebeleştirmede tahvilin gerçeğe uygun değeri işlem maliyetleri dahil 53.660 TL' dir.

01/01/2005	
112 KAMU KESİMİ TAHVİL SENET VE BONOLARI 102 BANKALAR	53.660
	53.660

Birinci dönem sonunda Tahvilin değeri 54.636 TL'dir.

31/12/2005	
112 KAMU KESİMİ TAHVİL SENET VE BONOLARI 108 DİĞER HAZIR DEĞERLER 642 FAİZ GELİRLERİ	976 6.000
	6.976

112 KAMU KESİMİ TAHVİL SENET VE BONOLARI

53.660
976

Tahvil faizi tahsil edildiğinde aşağıdaki gibi muhasebeleştirilir:

01/01/2006

102 BANKALAR	6.000	
108 DİĞER HAZIR DEĞERLER		6.000

Tahville ilgili 2006, 2007, 2008 ve 2009 yıllarında dönem sonu muhasebeleştirme işlemi aşağıdaki gibi olacaktır:

31/12/2006

112 KAMU KESİMİ TAHVİL SENET VE BONOLARI	1.103	
108 DİĞER HAZIR DEĞERLER	6.000	
642 FAİZ GELİRLERİ		7.103
31/12/2007		
112 KAMU KESİMİ TAHVİL SENET VE BONOLARI	1.246	
108 DİĞER HAZIR DEĞERLER	6.000	
642 FAİZ GELİRLERİ		7.246
31/12/2008		
112 KAMU KESİMİ TAHVİL SENET VE BONOLARI	1.408	
108 DİĞER HAZIR DEĞERLER	6.000	
642 FAİZ GELİRLERİ		7.408
31/12/2009		
112 KAMU KESİMİ TAHVİL SENET VE BONOLARI	1.607	
108 DİĞER HAZIR DEĞERLER	6.000	
642 FAİZ GELİRLERİ		7.607

Tahvilin 31.12.2009 tarihindeki değeri 60.000 TL'dir.

112 KAMU KESİMİ TAHVİL SENET VE BONOLARI

53.660
976
1.103
1.246
1.408
1.607
60.000

Tahvile ait anapara ve son yıla ilişkin faizin tahsil edilmesi durumunda yapılacak kayıt aşağıdaki gibi olacaktır:

01/01/2010			
102 BANKALAR		66.000	
108 DİĞER HAZİR DEĞERLER			6.000
112 KAMU KESİMİ TAHVİL SENET VE BONOLARI			60.000

Yukarıda ifade edilen muhasebeleştirme işlemlerinin dışında standartta belirtildiği gibi bir düzenleyici hesap yardımıyla da tahvilin ilk muhasebeleştirilme sırasındaki ve dönem sonundaki değeri aşağıdaki gibi kayıtlara alınabilir:

01/01/2005			
112 KAMU KESİMİ TAHVİL SENET VE BONOLARI		60.000	
102 BANKALAR			53.660
113 FİNANSAL VARLIKLAR REESKONTU*			6.340

Tahvillerin ilk ediniminde 112 no'lu hesaba nominal değer üzerinden kayıt yapılırken iskonto tutarı 113 no'lu hesaptan izlenmiştir. 112 no'lu hesapla 113 no'lu hesap arasındaki fark tahvilin gerçeğe uygun değeridir.

112 KAMU KESİMİ TAHVİL SENET VE BONOLARI	113 FİNANSAL VARLIKLAR REESKONTU
60.000	6.340

Dönem sonlarında efektif faizle hesaplanmış iskontolu faiz tutarları 113 no'lu hesabı azaltacak böylece tahvilin dönem sonundaki değeri ortaya çıkacaktır.

31/12/2005			
113 FİNANSAL VARLIKLAR REESKONTU		976	
108 DİĞER HAZİR DEĞERLER		6.000	
642 FAİZ GELİRLERİ			6.976

* Tek Düzen Hesap Planına 113 FİNANSAL VARLIKLAR REESKONTU HS'nın eklenmesi tarafımızca önerilmektedir.

112 KAMU KESİMİ TAHVİL SENET VE BONOLARI	113 FİNANSAL VARLIKLAR REESKONTU
60.000	976 6.340

Tahvilin 31.12.2005 tarihindeki değeri [60.000-(6.340-976)]: 54.636 TL'dir.

Tahvilin 2006, 2007, 2008 ve 2009 yıllarında dönem sonundaki değeri aşağıdaki gibi muhasebeleştirilecektir:

31/12/2006		
113 FİNANSAL VARLIKLAR REESKONTU	1.103	
108 DİĞER HAZIR DEĞERLER	6.000	
642 FAİZ GELİRLERİ		7.103
31/12/2007		
113 FİNANSAL VARLIKLAR REESKONTU	1.246	
108 DİĞER HAZIR DEĞERLER	6.000	
642 FAİZ GELİRLERİ		7.246
31/12/2008		
113 FİNANSAL VARLIKLAR REESKONTU	1.408	
108 DİĞER HAZIR DEĞERLER	6.000	
642 FAİZ GELİRLERİ		7.408
31/12/2009		
113 FİNANSAL VARLIKLAR REESKONTU	1.607	
108 DİĞER HAZIR DEĞERLER	6.000	
642 FAİZ GELİRLERİ		7.607

Tahvilin 31.12.2009 tarihindeki değeri 60.000 TL'dir.

112 KAMU KESİMİ TAHVİL SENET VE BONOLARI	113 FİNANSAL VARLIKLAR REESKONTU
60.000	976 6.340 1.103 1.246 1.408 1.607

Tahvile ait anapara ve son yıla ilişkin faizin tahsil edilmesi durumunda yapılacak kayıt aşağıdaki gibi olacaktır:

01/01/2010		
102 BANKALAR	66.000	
108 DİĞER HAZIR DEĞERLER		6.000
112 KAMU KESİMİ TAHVİL SENET VE BONOLARI		60.000

Bahsedilen endirekt yöntem tahvilin gerçeğe uygun değerinin, tahvilin nominal değerinin altında olduğu durumlarda uygulanabilir.

Çıkaran İşletme Açısından;

Uygulamada sözü edilen tahvil, çıkaran işletme açısından ilgili tarihlerde ve dönem sonlarında aşağıdaki gibi kayıtlara alınır:

Tahvile ait iskonto tablosu aşağıdaki gibi düzenlenir:

Tablo2: Tahvil İskonto İtfa Tablosu

Yıllar	Nakit Olarak Ödenecek Faizler (a)	Faiz Giderleri	İskonto İtfa Tutarları	Tahvilin Taşındığı Değer
	60.000x%10	(E)x%13	(B-A)	
01.01.05				53.600
31.12.05	6.000	6.968	968	54.568
31.12.06	6.000	7.094	1.094	55.662
31.12.07	6.000	7.236	1.236	56.898
31.12.08	6.000	7.397	1.397	58.295
31.12.09	6.000	7.705	1.705	60.000
	30.000	36.400	6.400	

İlk muhasebeleştirmede tahvilin gerçeğe uygun değeri 53.600 TL' dir. Tahvil, çıkaran işletme açısından finansal borç olduğundan işlem maliyetleri gerçeğe uygun değerden düşülerek gider olarak kaydedilirler. Yukardaki iskonto tablosuna göre tahvile ilişkin ilk muhasebeleştirme işlemi aşağıdaki gibi olacaktır.

01/01/2005			
102 BANKALAR		53.600	
405 ÇIKARILMIŞ TAHVİLLER			53.600

Dönem sonunda:

31/12/2005			
780 FİNANSMAN GİDERLERİ		6.968	
304 TAH. ANAPARA BORÇ TAKSİT VE FAİZLERİ			6.000
405 ÇIKARILMIŞ TAHVİLLER			968

Tahvilin 31.12.2005 tarihindeki değeri 54.568 TL(53.660 + 968)'dir.

405 ÇIKARILMIŞ TAHVİLLER

53.600
968

Tahvil faizi ödendiğinde:

01/01/2006		
304 TAH. ANAPARA BORÇ TAK. FAİZLERİ 102 BANKALAR	6.000	6.000

Tahvilin 2006, 2007, 2008 ve 2009 yıllarında dönem sonundaki değeri aşağıdaki gibi muhasebeleştirilecektir:

31/12/2006			
780 FİNANSMAN GİDERLERİ 304 TAH. ANAPARA BORÇ TAK. FAİZLERİ 405 ÇIKARILMIŞ TAHVİLLER	7.094	6.000	1.094
31/12/2007			
780 FİNANSMAN GİDERLERİ 304 TAH. ANAPARA BORÇ TAK. FAİZLERİ 405 ÇIKARILMIŞ TAHVİLLER	7.236	6.000	1.236
31/12/2008			
780 FİNANSMAN GİDERLERİ 304 TAH. ANAPARA BORÇ TAK. FAİZLERİ 405 ÇIKARILMIŞ TAHVİLLER	7.397	6.000	1.397
31/12/2009			
780 FİNANSMAN GİDERLERİ 304 TAH. ANAPARA BORÇ TAK. FAİZLERİ 405 ÇIKARILMIŞ TAHVİLLER	7.705	6.000	1.705

Tahvilin 31.12.2009 tarihindeki değeri 60.000 TL'dir.

112 KAMU KESİMİ TAHVİL SENET VE BONOLARI

53.660
968
1.094
1.236
1.397
<u>1.705</u>
60.000

Tahvile ait anapara ve son yıla ilişkin faizin ödenmesi durumundaki kayıt aşağıdaki gibi olacaktır:

01/01/2010			
405 ÇIKARILMIŞ TAHVİLLER	60.000		
304 TAH. ANAPARA BORÇ TAK. FAİZLERİ	6.000		
102 BANKALAR		66.000	

Yukarıda ifade edilen muhasebeleştirme işlemlerinin dışında standartta belirtildiği gibi bir düzenleyici hesap yardımıyla da tahvile ilişkin işlemler aşağıdaki gibi kayıtlara alınabilir:*

01/01/2005			
102 BANKALAR	53.600		
408 FİNANSAL BORÇL. REESKONTU**	6.400		
405 ÇIKARILMIŞ TAHVİLLER		60.000	
31/12/2005			
308 FİNANSAL BORÇLAR REESKONTU***	968		
408 FİNANSAL BORÇL. REESKONTU		968	
31/12/2005			
780 FİNANSMAN GİDERLERİ	6.968		
304 TAH. ANAPARA BORÇ TAKSİT VE FAİZLERİ		6.000	
308 FİNANSAL BORÇL. REESKONTU		968	
01/01/2006			
304 TAH. ANAPARA BORÇ TAKSİT VE FAİZLERİ	6.000		
102 BANKALAR		6.000	

Tahviller ilk çıkarıldıklarında 403 no'lu hesaba nominal değer üzerinden kaydedilirken iskonto tutarları 408 no'lu hesaba kaydedilir. 403 no'lu hesaba 408 no'lu hesap arasındaki fark tahvil satışından elde edilen tutardır.

408 FİNANSAL BORÇLAR REESKONTU	405 ÇIKARILMIŞ TAHVİLLER
6.400	60.000

* Benzer bir muhasebeleştirme işlemi için bkz. Muğan, Can Şınga ve Akman, Nazlı Hoşal, **Principles of Financial Accounting**, Ankara: Akademi Yayın Hizmetleri, 2001, s. 395-403.

** Tek Düzen Hesap Planında yer alan 408 MENKUL KIYMETLER İHRAÇ FARKI (-) HS. yerine 408 FİNANSAL BORÇLAR REESKONTU HS.'nin eklenmesi tarafımızdan önerilmektedir

*** Tek Düzen Hesap Planında yer alan 308 MENKUL KIYMETLER İHRAÇ FARKI (-) HS. yerine 308 FİNANSAL BORÇLAR REESKONTU HS.'nin eklenmesi tarafımızdan önerilmektedir.

Dönem sonlarında 403 no'lu hesapla 408 no'lu hesap arasındaki fark tahvilin dönem sonu değeridir.

408 FİNANSAL BORÇLAR REESKONTU	405 ÇIKARILMIŞ TAHVİLLER
6.400 968	60.000

Tahvilin 31.12.2005 tarihindeki değeri 54.568 [60.000 - (6.400 - 968)] TL.'dir.

Tahvilin 2006, 2007, 2008 ve 2009 yıllarında dönem sonundaki değeri aşağıdaki gibi muhasebeleştirilecektir:

31/12/2006		
780 FİNANSMAN GİDERLERİ	7.094	
304 TAH. ANAPARA BORÇ TAKSİT FAİZLERİ		6.000
308 FİNANSAL BORÇLAR REESKONTU****		1.094

31/12/2007		
780 FİNANSMAN GİDERLERİ	7.236	
304 TAH. ANAPARA BORÇ TAKSİT FAİZLERİ		6.000
308 FİNANSAL BORÇL. REESKONTU		1.236
31/12/2008		
780 FİNANSMAN GİDERLERİ	7.397	
304 TAH. ANAPARA BORÇ TAKSİT. FAİZLERİ		6.000
308 FİNANSAL BORÇL. REESKONTU		1.397
31/12/2009		
780 FİNANSMAN GİDERLERİ	7.705	
304 TAH. ANAPARA BORÇ TAKSİT FAİZLERİ		6.000
308 FİNANSAL BORÇL. REESKONTU		1.705

**** Tahvil iskonto tutarlarının uzun dönemden kısa döneme alınma kaydı ihmal edilmiştir.

Tahvilin 31.12.2009 tarihindeki değeri 60.000 TL'dir.

408 FİNANSAL BORÇLAR REESKONTU		405 ÇIKARILMIŞ TAHVİLLER	
6.400	968		60.000
	1.094		
	1.236		
	1.397		
	1.705		

Tahvile ait anapara ve son yıla ilişkin faizin ödenmesi durumundaki kayıt aşağıdaki gibi olacaktır:

01/01/2010			
405 ÇIKARILMIŞ TAHVİLLER	60.000		60.000
304 TAHVİL ANAPARA BORÇ TAKSİT VE FAİZLERİ			
01/01/2010			
304 TAHVİL ANAPARA BORÇ TAKSİT VE FAİZLERİ	66.000		66.000
102 BANKALAR			

10. Sonuç

Finansal varlık ve yükümlüklerinin muhasebeleştirilmesinde etkin faiz yöntemi kullanılmaktadır. Etkin faiz yönteminde kullanılacak etkin faiz oranının standartta tanımlanan oran olmasının dışında literatürde başkaca bir takım oranlarında kullanıldığını görmekteyiz. Bazı kaynaklar etkin faiz oranı olarak benzer riskli yatırım araçlarının taşıdığı faiz oranını kullanmakta ve ilgili tutarları bu oranları kullanarak iskonto etmektedirler.

Tahvillerin muhasebeleştirilmesinde direkt ve endirekt olmak üzere iki ayrı yöntem uygulanabilir. Standart buna imkân tanımaktadır.

Finansal varlık ve yükümlülüklerin muhasebeleştirilmesinde Türkiye Muhasebe Standartları(TMS) ve Vergi Usul Kanunu (VUK) açısından farklar bulunmaktadır. TMS temel bir yaklaşım olarak tahakkuk eden faiz gider ve gelirlerini etkin(efektif) faizi esas alarak itfa edilmiş maliyet üzerinden dönemlere dağıtmaktadır. Vergi Usul Kanunu(VUK)'ndaki uygulama ise tahakkuk eden faizin dönemlere eşit olarak dağıtılması biçimindedir.

Edinilen tahviller açısından TMS, tahvillerin ilk ölçümlenmelerinde edinme maliyetlerinin gerçeğe uygun değerini esas almaktadır. Vadeye kadar elde tutulacak yatırımların edinilmesine ilişkin giderlerin maliyete eklenmesi gerekmektedir. Bu

varlıklar sonraki ölçümlenmelerde itfa edilmiş maliyet bedelleriyle ölçülürler. Vadeye kadar elde tutulacak varlıkların sonraki ölçümlerinde faiz gelirleri gelir tablosunda raporlanır. Değer artışları raporlanmaz. VUK ise edinilen tahvillerin ilk muhasebeleştirmede borsada işlem görmeyen tahvillerin alış bedeli ile işlemiş faizin toplamı üzerinden, işlem görenlerin ise borsa rayiciyle değerlendirildiğini belirtmiştir.

Tahvillerin sonraki ölçümlenmelerinde ise VUK, borsa rayicinin uygulanmadığı hallerde, menkul kıymetin alış bedeline vadesinde elde edilecek gelirin değerlendirilme gününe kadar geçen süreye isabet eden kısmının eklenerek değerlendirildiğini, borsada işlem görenlerin ise borsa değeri üzerinden değerlendirildiğini belirtmektedir.

Çıkarılan tahviller açısından TMS, ilk muhasebeleştirme sırasında tahvillerin gerçeğe uygun değerinden ölçüleceğini bununla birlikte ilgili finansal borcun yüklenimi ile doğrudan ilişkilendirilebilen işlem maliyetlerinin söz konusu gerçeğe uygun değere ilave edilmeyeceğini belirtmektedir. Bu tür maliyetler gider olarak raporlanırlar.

İlk muhasebeleştirmenin ardından çıkarılan tahviller, etkin faiz yöntemiyle hesaplanan itfa edilmiş maliyetinden ölçülürler. Ödenecek faizler eşit tutarlı olsa da gelir tablosunda raporlanacak faiz giderleri ilgili dönemlere etkin faiz oranı üzerinden itfa edilmiş maliyet esas alınarak dağıtırlar.

VUK açısından çıkarılmış tahvillere ait işlem maliyetleri gider olarak kaydedilirler. Çıkarılmış tahviller gerek ilk ölçümlenmelerinde gerekse sonraki ölçümlenmelerinde itibari değerle değerlendirilirler. Tahakkuk eden faizler ise ilgili dönemlerde eşit tutarlı olarak gelir tablosunda raporlanırlar.

KAYNAKLAR

- Akdoğan, Nalan, (1999), “Yatırımların Muhasebeleştirilmesi Standardı-TMS 7 Hükümlerinin İncelenmesi”, Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi, Cilt 1, Sayı 4, s.37-55
- Akdoğan, Nalan - Sevilengül, Orhan, (2007), Tek Düzen Muhasebe Sistemi Uygulaması, 12. Baskı, Ankara: Gazi Kitabevi.
- Alexander, David - Britton, Anne - Jorissen, Ann, (2005), International Financial Reporting and Analysis, 2nd Edition, London:Thomson.
- Ataman, Ümit (2005), Genel Muhasebe, Cilt. 2, 15.Baskı, İstanbul: Türkmen Kitabevi.
- Chambers, Nurgül (2005), Firma Değerleme, İstanbul: Avcıol Basım Yayım
- Dinç, Engin (2008), “Türkiye Muhasebe Standartları ve Vergi Kuralları Açısından Ticari Borç ve Ticari Alacakların Muhasebeleştirilmesi ve Değerlemesi”, Mali Çözüm, Sayı 90, s.71-101
- Kıyılar, Murat (2000), Çözümlü Finans Problemleri, İkinci Basım, İstanbul: Literatür Yayınları,

No:20

- Donald E. Kieso - Jerry J. Weygandt - Terry D. Warfield (2004), *Intermediate Accounting*, Wiley
- Kolb, Robert W. - Rodriguez, Ricardo J. (1996), *Finansal Yönetim*, Ankara: Sermaye Piyasası Kurulu, Yayın No: 35
- Kurt, Ganite (2004), “Menkul Kıymet Yatırımlarının Muhasebeleştirilmesinin IAS 39 Açısından İncelenmesi”, *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, Cilt 6, Sayı 1
- Marşap, Beyhan (2006), “Finansal Bir Varlık Olarak Alacakların Değerlemesi ve Türkiye Muhasebe Standartları Açısından İncelenmesi”, *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, Cilt 8, Sayı 3
- Mirza, Abbas Ali - Hlolt Graham J. - Orrell Magnuss (2006), *IFRS, International Financial Reporting Standards*, New Jersey: John Willey & Sons Inc.
- Muğan, Can Şımga - Akman, Nazlı Hoşal (2001), *Principles of Financial Accounting*, Ankara: Akademi Yayın Hizmetleri.
- Nobes, Christopher W. (2005), “Rule Based Standards and the Lack of Principles in Accounting”, *Accounting Horizons*, March, p.25-34
- Örten, Remzi - Kaval, Hasan - Karapınar, Aydın (2007), *Türkiye Muhasebe-Finansal Raporlama Standartları*, Ankara: Gazi Kitabevi
- Sevilengül, Orhan (2002), *Genel Muhasebe*. Ankara, Gazi Kitabevi
- Tiffin, Ralph (2004), *International Financial Reporting Standards*, London: Thorogood
- Tokay, Semih Hüseyin, Deran Ali - Aktaş, Rafet (2005), “Uluslararası Muhasebe ve Finansal Raporlama Standartlarında Gerçeğe Uygun Değer Yaklaşımı ve Muhasebe Uygulamalarına Etkisi”, *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, Cilt 7, Sayı 4, Haziran, s.91-114
- Türkiye Muhasebe Standartları (TMS)
- Vergi Usul Kanunu (VUK)